

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

PODŁY

O J C Z Y S T Y – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

„W Betlejem, nie bardzo podłym mieście, narodził się w ubóstwie Pan wszego stworzenia...” – śpiewamy w wieczór wigilijny. PODŁY nie oznacza tu oczywiście ‘niegodziwy’ ani ‘bezecny’, tylko ‘liczy, nędzny’ (bo Betlejem to nie było byle jakie miasteczko). PODŁY to przymiotnik o bardzo ciekawej historii. Najpierw był przysłówek (przekształcony z czasem w przyimek) PODLE o znaczeniu ‘nieopodal, obok, wzdłuż’ i o podobnej budowie co PODŁUG, WEDLE, WEDŁUG. Od tego przysłówka powstał przymiotnik PODLEJSZY o znaczeniu ‘poboczny, uboczny’, a więc też ‘liczy, byle jaki, kiepski’. PODLE i PODLEJSZY tworzyły zatem podobną parę jak DZIŚ i DZISIEJSZY. Sęk w tym, że w polszczyźnie większość przymiotników zakończonych na -ejszy to formy stopnia wyższego (mały i mniejszy, grzeczny i grzeczniejszy, jasny i jaśniejszy itd.). Naszym przodkom zaczęło zatem brakować formy stopnia równego: skoro był PODLEJSZY, to musiał powstać do pary także PODŁY. Pierwsze poświadczenia tekstowe przymiotnika PODŁY pochodzą z XVI w. PODŁY oznaczał wówczas ‘byle jaki, lichy, pospolity, nieszlachetny’, a jego antonimem był NIEPODŁY, dość często używany do końca XVII w. Zmiana znaczeniowa od ‘liczy, nędzny’ do skrajnie pejoratywnego ‘niegodziwy moralnie, niktzemny, pozbawiony skrupułów’ nastąpiła pod wpływem języka rosyjskiego dopiero w II połowie XIX w. PODŁY w znaczeniu ‘nieuczciwy, niktzemny, wyzuty godności’ to zatem rusycyzm semantyczny – kalka semantyczna z języka rosyjskiego.